

ИИСУС ХРИСТОСТАН ЎЧЎН ЧООҒАШТАР

Институт перевода Библии

Москва

2012

ИИСУС ХРИСТОСТАҢ ҰЧҰН ЧООҒАШТАР (Рассказы об Иисусе Христе)

Книга для чтения на шорском языке

Автор идеи	протоиерей Игорь Кропочев
Руководитель проекта	К.Л. Карышев
Редактор	Г.В. Косточаков
Художник	Л.В. Арбачакова
Дизайн	Т.В. Кожевина

Тексты рассказов для настоящего издания взяты из книги «Священная история на шорском наречии для инородцев восточной половины Кузнецкого округа» (Пер. и подгот. изд. И.М. Штыгашева. Казань: изд. Православного Миссионерского Общества, 1883.).

© «Фонд преподобного Макария Алтайского», 2012

ISBN 978-5-93943-170-5

Дорогие ребята!

Перед вами рассказы об Иисусе Христе. Читая их, вы откроете для себя самую великую книгу на земле – Евангелие. Ее в конце XIX века пересказал и перевел на наш родной язык первый шорский писатель и священник Иван Матвеевич Штыгашев. Эти рассказы познакомят вас с земной жизнью Иисуса Христа, а красочные иллюстрации, нарисованные мной, помогут вам лучше понять описываемые события.

Идея издания «Рассказов об Иисусе Христе», взятых из «Священной Истории» И.М. Штыгашева, в виде детской книги с рисунками возникла у священника Игоря Кропочева, а меня он попросил подготовить к ним иллюстрации.

Это предложение стало для меня как знак свыше и помогло мне принять очень важное решение в своей жизни. Если до этого момента я все раздумывала: креститься или не креститься? – то здесь все сомнения отпали, я приняла крещение.

Над сюжетами картин не приходилось долго думать: я вчитывалась в текст и рисовала. Не было трудностей и при изображении Иисуса Христа и других персонажей. Людей я рисовала похожими на своих сородичей, а цветы, деревья, горы и все остальное – напоминающими мне картины родной Горной Шории! А вот чтобы достигнуть убедительности, мне пришлось не раз переписывать один и тот же сюжет...

Мне бы очень хотелось, чтобы вы полюбили эти рассказы и, соприкасаясь с их духовным содержанием, сами стали лучше и добрее!

Любовь Арбачакова,
член союза художников России,
член Союза писателей России

АҚ-АРЫҒ ҚЫС МАРИЯҒА ҚУДАЙДАҢ ӨРГҮНҮШТИҒ ТИЛААС АЙДЫЛҒАНЫ

Иоанн Пурнаачының туғчадып пилдирген соонда алты ай полып, Қыс Марияға өргүнүштиҒ тилаас айдар үчүн, Қудайдаң архангел Гавриил келген. Мария ол тушта Назареттағы Иосифтың эминде чөрген. Ангел Марияға айтқан: «Э чакшылыҒ Қыс, өргүн: УлуҒ-Қаан сең-была¹ турча. Эпчи кижилердең аразында алғыштыҒзын: сен ийги пос полып², эр пала тап, Ааң адын Иисус теп адарзын. Ол улуҒ полып, Қудайдың ОҒлы теп адалар. УлуҒ-Қаан Қудай Олаға³ Давид абазының ширезин перер, Якуптың чуртын Ол мөгү тудар, Ааң қаан полары по чашқа тоқтабас» – теген. Мария Ангелға айтқан: «Маға, эрге парбан кижиге, қайде ээде полар?» – теген. Ангел айтқан: «Саға Ақ-АрыҒ Тын пилдирип, Öреги Қудайдың күжү Сени көлер. Анаң үчүн палаң Ақ-АрыҒ полып, Қудайдың ОҒлы теп адалар» – теген. Мария айтқан: «Мен Қудайдың қулубым, сең айтқаныңча ползын» теерде, Ангел көрүнмен-қалған.

Ақ-АрыҒ Қыс Марияға Архангелдин өргүнүштиҒ тилаас айтқанын апрель айдың четтинчи күнүнде пайрамначаң.

¹ = сеңме

² = курсактыҒ полып

³ = Аға (олаға = ол + аға: ол = он, она, оно + аға = (к) нему, ней)

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ТУҒАНЫ

Ақ-Арыҥ Қыс Мария қарынапчатқан¹ тушта, Иудейдің чериниң пажын пилеечи Римның қааны Кесарь-Август албаттыҥ чонының санын пастырарға пичик шығарған. Анаң үчүн парчын кижиди поэнының туразынға парып, пастырчаң полған. Иосиф-пыла² Мария Давидтың туразы Вифлеемнең шыққаннар улып, Назареттаң Вифлеемға пастырарға парғаннар. Турада кижиди көп чыылыжып, лар, чоқ кижилер қонар чер таппан, мал киирчен қуйға қонарға киргеннер. Мында орта түн тужунда Ақ-Арыҥ Қыс Мария әр пала тап, орап, пичен салчаң черге чаттыр-салған.

Христостың туған пайрамы январь айдың четтинчи күнүнде полар.

¹ = қурсақтыҥ полчатқан

² = Иосифпа

ПИЛИГЧИЛЕРДИҢ ИИСУС ХРИСТОСҚА КЕЛИП ПАЖЫРҒАННАРЫ

Иисус Христос туған соонда күн шығыш чанынаң пилигчи кижилер Иерусалимға келип, сурағаннар: «Иудейдың наа туған қааны қайда? Пис, күн шығыжында Ааң чылтызын көрүп, Олаға пажырарға келдибис» – тегеннер. Ирод қаан, ол наа туған қаан албаттығ чонымны тудуб-алар теп, санап қоруғала, улуғ қатчылар-была абыстарды қыырыб-алып, Христос қайда туғар? теп, сураған. Лар айтқаннар: «Михей пророктың: э Вифлеем! сен Иуданың улуғ туразынаң арий даа кичиғ эбессин, сенен Меең қалығым Израильды қадар чөрер чол паштаачы шығар теп, айтқанынаң көрүп, Ол Иудеядағы Вифлеемда туғчаң» – тегеннер. Мының соонда Ирод пилигчилерди шымчағын қыырып алып айтқан: «Вифлеемға парар, ол паланың қайдағызын кичен табала, маға келип айдаар, мен даа Олаға парып, пажырарым» – теген. Пилигчилер Вифлеемға парчатқаннарында, күн шығыжындағы чылтыс лардың алынча парчадала, Иисус пала чатқан қуйдаң чике тоқтаған. Лар Иисусты тап, Олаға пажырып, ақкелген сыйлары: алтын, ладан, смирна теп чақшы чыстығ небе пергеннер. Пилигчилер, Иисусқа пажырып, Иерусалимға парбан, Ангелдың түштеринде айтқаны-была, постарының черинге пашқа чол-была парғаннар.

ИСУСТЫ ҮДҮРЛЕНИ

Моисейдың чозағында тун эр паланы қырығынчы күнүнде Қудай тегремизинге ақкелгеннер. Пай кижилер полза, палаң-была қожа пир чаштығ қой қурағаныны-была Қудай қужун ақкелчен полған. Чоқ кижилер полза, Қудай қужун ақкелчен полған, чоғоқ кижилер Қудай қужуның ийги палазын ақкелген. Қудайға көдүрчен пичиктең көрүп, Иосиф-пыла Мария, Иисусты қырығынчы күнүнде Иерусалимдағы тегреминге ақкелип, Қудайға ийги Қудай қужун көдүргеннер. Ол тушта Иерусалимда пир Симеон теп арығ қонықтығ қары-берген апшый пар полған. Ақ-Арығ Қудайдың Тынынаң, Христосты көрбеенче өлбесин теп, ажындыра молчалған. Ол Симеон, тегреминге кирип, Иисусты үдүрлеп, қолынға алып, айтқан: «Э Пашпилеечи, Позыңның айтқаныңча ам қулыңны абыр-была пожатчарзың, Израиль элиңның пақтығ полғанын меен қарағым көрди» — теген. Анда Асир төлүнең Фануил теп кижиниң қызы Анна теп, сегизон төрт чаштығ өксүс эпчи пар полған. Ол даа Иисусты көре ле, Қудайды алғап, пашқаларынға Иисустың тилаазын айт-чөрген.

Иисусты үдүрлеген пайрам февральдың он пежинчи күнүнде полчан.

А. ДЪБАУКОВА

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ КРЕСКЕ ТҰШКЕНИ

Ол тушта Иисус Галилеядаң Иорданның суғунға Иоаннаң креске тўжерге келгенде, Иоанн, Аны тоқтадып, айтқан: «Саға мени крестерге керек, Сен тезе маға крестедерге келчазың ма? – теген. Иисус айтқан: «Ам тоқтатпа, писке салған ноо ла керекти шыныбыла эдер керек» тегенде, Иоанн Аны тоқтатпан крестеген. Иисус Христос суғдан шықкелгенде, тегри ажылып, Ақ-Арығ Тын, Қудай қужу полып, Ааң үстўнге тўшкен. Олоқ тушта тегриден: «По Меең көөленип чақшым четкен Оғлым» теп, Аба Қудайдың ўни уғылған.

Иисус Христостың креске тўшкен пайрамын қазақтар «Богоявление» теп адапчалар. Бого-явление теген сөс – Қудай көрўнген тегени: Аба Қудайдың ўни тегриден уғулған, Оғлы, Қудай поэ, Иорданға креске тўшкен, Ақ-Арығ Тын Қудай, Қудай қужу полып, көрўнген. Ээде Ақ-Арығ ўш постығ (Ўжўлик) Қудай пилдирген.

По пайрамны январь айдың он-тоғузынчы күнўде пайрамначаң.

ХРИСТОСТЫҢ ЭЭН ЧЕРДЕ АЙНАҒА КӨНДҮРИП СЫНЫТҚАНЫ

Креске түшкен соонда Иисус Христосты Ақ-Арығ Тын ээн черге аппаратан. Ол анда қырық күнге четтире пир небе ишпеен чиибеең чөрүп, соонда аштап-парған. Ол тушта, Христос шыдар ба теп, көндүрип сыныдып, айна Олаға келип айтқан: «Сен Қудайдың Оғлы Ползаан, айтқан сөзиң-пыла по таштар қалаш пол-парзын» тегенде, Иисус Христос айтқан: «Қудайдың пичигинде пееде пазылғаны пар: кижичағыс ла табақ-пыла тириғ полбас, че Қудайдың ақсынаң шыққан сөс-биле тириғ полар» – теген. Ааң соонда айна Иисус Христосты Иерусалимға аппаратан, тегреминиң қырыйынға турғузып: «Сен Қудайдың Оғлы ползаан, мынаң түжүре сегрибис. Қудайдың пичигинде айтқан, са: Қудай Сени Ангелларынға қайралаттырар; азағың ташқа тегбезин теп, қолларынға алып, аппаратанлар теп, пазылған» – теген. Иисус олаға айтқан: «Қудайдың номында мындығ: керек чоқта, қайғаллығ небе сурап, Улуғ-Қаан Қудайынны көндүрбе теп, пазылған» – теген. Ааң соонда айна Христосты мөзүк таға ашығып, ноо ла чер үстүндеги қааннардың черин көргүзип, Олаға айтқан: «Сен маға чығыла пажырчаң ползаан, мен по черлердиң парчазын Саға перер эдим» – теген. Иисус Христос олаға айтқан: «Э шайтан, Менең кедре пар; Қудайдың пичигинде: Улуғ-Қаан Қудайыңа ла чығыла пажыр теп, айтқаны пар» – теген. Ааң соонда айна парыбысқанда, Ангеллар келип, Христосқа элчи полғаннар.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ЭҢ ПАШТАП ҚАНА ТЕП ТУРАДА ЭТКЕН СОЛЫМ НЕБЕ

Пир қатнап Галилейдың Қана теп туразында той полған. Иисус Христостың Ичези анаара парған. Иисус Христосты үргенчиктери-была той ээзи қыырғаноқ полған. Тойда араға тозыл-парғанда, Христостың Ичези Олаға айтқан: «Арағалары четпен, ачығланчалар» – теген. Христос Олаға айтқан: «Сеең-пыла пистиң анда нообыс пар? Меең темим четкелек» – теген. Ақ-Арығ Қыс Мария қулларынға айтқан: «Ол слерге ноо ла эт тезе, эдаар» – теген. Анда Иудейлердиң чозағы-была қол-азағын чунчаң суғ урчаң алты көнек пар полған. Иисус чалчыларға айтқан: «По көнектерге суғ толдыра ур-салаар» – теген. Лар суғ ур-салғаннарында, Христос айтқан: «Суғдаң сузып, араға үлечең кижиге пераар» тегенде, лар пергеннер. Араға үлечең кижиге арағаны амзап көрүп, арағаны қайдаң алғанын пилбен, қыс алған оолды қырып, айтқан: «Ноо да кижиге чақшы арағаны пурнап перчең, ижип эзирген соонда мөңүс арағаны перчең; сен тезе чақшы арағаны соонға артыстың» – теген.

Иисус Христостың эткен қайғалларының эң паштағызы по. По қайғал-была Ол пақтығ полғанын көргүзүп, үргенчиктерин Позынға кертиндирген.

ГЕНИСАРЕТ ТЕП КӨЛДҢ ПАЛЫҚ ШҰГЕНИ

Пир қатнап Иисус Христос Генисарет теп көлдің қажынға турғанда, Олаға Ааң үргеткенин уғарға көп кижилер чыылған. Ол тушта Иисус Христос көлде палықчылардың ийги кебезин көрген, палықчылар тезе, кебедең шығып, әңмелерин чығыпчатқаннар. Пир кебези Симоның полған. Иисус Христос, ол кебеге кирип, одурып, чардаң аара таян парып, қалықты үргеткен. Ұргедип тоқтала, Христос Симонға айтқан: «Терең кирип, палық ээп көр» – теген. Симон айтқан: «Э Ургедеечи! Пис по қараа тооза палықтап, пир-даа палық таппадыбыс, че ам Сеен айтқаның-пыла ээп көрейин» тегеле, ыққан. Эгери-былоқ тың көп палық урунып, әңмези талалып-турған. Лар әңмени шығарарға полишсыннар теп, пашқа кебедағы арғыштарын қыырғаннар. Лар келип, ийги кебедең тоолдыра палық шығарғаннарда, кебелери көдүр полбан, арий ле суға шөк-парбаан. Мыны көрүп, Симон-Петр Зеведейдың оолары Иақов-пыла Иоанн тың қорыққаннар. Петр, Христостың азағынға түжүп, айтқан: «Э Ұргедигчи! Меен қырийымнаң кедре пар! Мен қыяллығ қижибим» – теген. Христос олаға айтқан: «Қорукпа, сен по темнең ала кижилерди эгерзин (үргеткениң-пыла кижилерди тегри чарығынға шығарарзың теген сөс). Ол палықчылар, чарға шығып, парчын небелерин таштап, Иисусты сүрүш парғаннар.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ САМАРЯН ЭПЧИ КИЖИ-БИЛЕ ЧОҚТАШҚАНЫ

Иисус Христос қалықты үргедерге паштаған чылда Иудей черинен Галилейге нанчадып, чолда Самария чериндағы Сихар теп тураның қырийындағы суғ алғыжында тынанып одурған, үргенчиктери ол темде турадаң табақ садыб-аларға парғаннар. Ол тушта пир самарян төллүғ эпчи кижиде ол қасқан орадаң суғ аларға келгенде, Иисус аанаң ижерге суғ сурағанда, ол эпчи таңзынып айтқан: «Сен, иудей позың, менен, самария кижиден, қайде суғ сурапчазың? Иудейлер самария-была қачан да киришпенченер» – тегенде, Иисус айтқан: «Сен, Қудайдың чакшызын пилип, сенен суғды кем сурапчатқанын пилген ползааң, Анаң позың сураң эдиң, Ол сағатириғ суғ перер эди» – теген.

Ол эпчи айтқан: «Ора терең, суғ сузуб-аларға небем чоқ, тириғ суғды қайдаң аларзың?» тегенде, Христос айтқан: «Кижиде по суғды ишсе даа, пазоқ суқсар, Меең перген суғды ишсе, қачан да суқсабас» – теген. Эпчи кижиде Христосқа айтқан: «Э Улуғ кижиде! Маға ол суғуннаң перзеен, мен по суға чөрбес эдим» – теген. Иисус Христос айтқан: «Парып, эриңни қыыр-кел» – теген. Эпчи кижиде айтқан: «Меең эрим чоқ» тегенде, Иисус айтқан: «Сен шын айттың, алында пеш эрилиғ полғанзың, амдығы эриң саға эр эбес» – теген. Эпчи кижиде қайғап айтқан: «Э Улуғ кижиде! Ам пилдим: Сен пророқ полтырзың. Пистиң абаларыбыс Қудайға пажырарға по тағ үстүнге молчаннар, слер, Иудейлер, Иерусалимда ла пажырарға керек тепчызар» – теген. Христос айтқан: «Маға кертин, ам слер даа пис таа ноо да черге полза, тегридеги Аба Қудайға пажырар теми чет-келди» – тегенде, эпчи кижиде айтқан: «Ам пилчам, че арғалачаң Христос келзе, Ол пис қайда пажырчаныңға үргедер» – теген. Христос олаға айтқан: «Ол келчен Христос – Менмин» – теген.

ЫРЫСТЫҒ ПОЛЧАҢНЫҢ ТИЛААЗЫ

Пир қатнап Иисус Христосты көп кижилер қооп чөргеннер. Христос таға шығып одурғанда, Ааң үргенчиктери-биле қалық олоқ келгеннер. Ол ларды пееде үргедип айтқан:

1. Чоқсынған сағыштығлар ырыстығ: тегридеги мөгү өргүнүш лардың полар.
2. Ылғап чөргеннер ырыстығ: лар өргүнерлер.
3. Чобаштар ырыстығ: лар черди энчилерлер.
4. Ақтаң аара аштап суксап чөргеннер ырыстығ: лар тоозарлар.
5. Ачынчақтар ырыстығ: ларға қайрал полар.
6. Арығ чүректіғлер ырыстығ: лар Қудайды көрерлер.
7. Чараштырачылар ырыстығ: лар Қудайдың оолары теп адаларлар.
8. Ағы чүн қыстадып сүрдүрип чөргеннер ырыстығ: тегридеги мөгү өргүнүш лардың полар.
9. Менең үчүн тайба-была чабаладып, сүрдүрүп, ноо ла чабалға қалзаар, өргүнаар: тегридең чедер қайралларың улуғ полар.

ҮРЕН АЖЫНҒА ТӨӨЙЛЕП АЙТҚАНЫ

Үренчи аш үреннерге шыққан. Үренген ажының чолға түшкен үренин қуштар терип, чиигеннер. Таштың черге түшкени, қылғалап шығала, төстенип шығарға палғаш чоқ полып, қур-парған. Тылалың черге түшкени тылаға пастырып, чақшы өс полбан-салған. Чақшы черге тушкени көп табақ шығарған.

По төөй сөстиң тилаазы мындығ: үрен ажы – Қудайдың сөзи; чолға түшкен үрени, қуштар терген тегени, – чүрегинге алынмас кижі, Қудай сөзин укса да, иштинге салынман, айнаға алдырт-салча; таштың черге түшкен үрен қылғалап, тазылын салар чер таппан, құрған чилеп – пош сағыштың кижі, Қудай сөзинге өргүнүп, иштинге салынып укса да, Ааң шылтағында пир-пир небе, шедикке урунза, қорығып, ол уққан Қудай сөзин таштапча. Тылалың черге түжүп, тылаға пастырған үрен чилеп – қайзы кижі чүрегін ачыға, ақчаға, ол эбезе пир-пир пашқа ырысқа салып, Қудай сөзин ундут-салча. Чақшы черге түшкен үрен, көп табақ шығарғандың, – Қудай сөзин арың чүрегі-биле кертинип уғып, ачыға да түшсе, алдырбан ол, шеберленип, чақшы қылынған кижі көп чақшы четтирер.

ИЙГИ КИЖИНИҢ ИШТИНЕҢ АЙНАЛАРДЫ ШЫҒАРҒАНЫ

Пир қатнап Иисус Христос Гадара теп черге парғанда, Олаға иштинде көп айналығ ийги кижі тоғашқаннар. Лар, қубачлаш, сөөктер чатқан қуйлар аразында чөргеннер. Түрсүннери қорғыштығ, қылықтары чабал полуп, лардың қырийынча пир-даа кижі чөрбес пола-берген. Лар, Христосты көрүп: «Э Қудайдың Оғлы Иисус! Сең писте нооң пар, темиң четкелекке ноо керек писти қыйнарға келдиң?» – тегеннер. Ол тушта лардаң рақ эбесте шошқалар пүкте чөрчатқаннар. Айналар: «Писти по кижилердиң иштинен шығарзааң, ол шошқалардың иштилеринге писти киир» теп, чалғанып сурағаннарда, Христос ынаттырған. Айналар шошқалардың иштилеринге кирери-биле, шошқалар қаядаң талайға сергибискеннер. Қадаачылар тураға чүгүр парып, ноо ла полғанын, ийги айналығ кижиниң чақшы полғанын айдып-пергеннер. Тураның кижилери Христосқа келип, пистиң чердең пар теп, чалғанып пашқойғаннар. Христос анаң кебеге одурып, Капернаумға қарчы парған.

ИАИР ТЕП ПЕГДИҢ ҚЫЗЫН ТИРИСКЕНЫ

Иисус Христос, Галилейге келгенде, синагогтың Иаир теп пеги Олаға келип, чығыла пашқойып, айтқан: «Меең эмимге кир: он-ийги чаштығ қызым ағрып өл-пара чөр» — теген. Парчатқан тушта Иаирға кижиге келип: «Қызың қоран-парды, Ыргедигчи, чобалдырба» — теген. Иисус Христос Иаирдың эмизинге кирип, үш Апостолы: Петр, Иаков, Иоанн, өлген қыстың аба ичезин артызып, пашқа кижилерди шығарып, өлген қыстың қолынаң тудуп, айтқан: «Ә қызым, тур!» — теген. Қыс тирилип турған. Иисус айтқан: «Ам олаға чиирге табақ пераар» — теген. Қыстың аба ичези, мыны көрүп, қайғажып турғаннар. Иисус ларға «Мыны кижиге айтпалаар» — теген.

ҚАН АҚЧАТҚАН ЭПЧИ КИЖИГЕ ЧАҚШЫ ЭТКЕНИ

Иисус Иаир саара парчатқанда, қалық, сыңышпан, Аны ийги чаннаң қыстап турғаннар. Ол қалықтың аразында пир он-ийги чыл қан ағып қыйналчатқан эпчи кижиге пар полған. Ол эпчи парчын небелерин перип, эмнедип, чақшы полбан, Иисус Христостың соонаң келип, Ааң тонны эдегинге тегдоқла, қаны ақпан, тоқтап-парған. Ааң үчүн Христос: «Маға кем тегди?» теп сураған. Петр Апостол Олаға айтқан: «Э Ыргедигчи! Қалықтың қысталчатқанын көрчадып, Маға кем тегди теп ноо сурапчазың» – теген. Иисус олаға айтқан: «Менең күш шыққанын пилчам» – теген. Ол эпчи, позының чажынарып пилбен, Иисусқа келип, азағынға тўжўп, позының ноо ла полғанын парчын айт-перген. Христос олаға айтқан: «Қорукпа, қызым! Кертингенең үчўн чазылдың, абыр нан» – теген.

ПЕШ ИТПЕК-ПЫЛА ПЕШ МУҢ КИЖИ ТООСТЫРҒАНЫ

Иисус Христос Апостолларынаң Иоанның өлгенин уғала, Вифсаидаға теп чазағ парып, қалықты үргеткен. Иир киргенде, үргенчиктери Христосқа айтқаннар: «Ам иир кир-парды, Сен қалықты пожат, лар қошта аалларға парып, табақ садып чиизиннер, эмдегилер эмнезинге нанзын» – тегеннер. Христос ларға: «Силер азралаар» дегенде, Апостол Филипп айтқан: «Э Ургедигчи, ларды тоостыра азрар табақты қайдаң алчанмыс? Ийги чүс динарийға садып-алзаабыс, анда да кижиде сая көптең четпес» – теген. Апостол Андрей айтқан: «Мында пир оғланда аштаң эткен пеш итпек-пыла ийги палық пар» – теген. Иисус Христос пеш итпек-пыла ийги палықты алдыртыб-алып, кижилерди чүс кижидең, элиғ кижидең черге одуртып, пеш итпек-пыла ийги палықты тегри саара тудуп, алғап, үргенчиктеринге перип, қалықа үлеттирген. Парчазы чиип тоосқан соонда артқан итпек қыйындықтарын он-ийги түүзек чығаннар. По тоосқан кижилерди эпчилер-биле палаларды пеш муң шени кижиде пар полған. Қалық по улуғ кайғағды көрүп, Иисус Христосты қаан эдерге санағаннар. Иисус Христос, мыны пилин, шымчағын парып, Қудай Абазынға пашқойарға таға шыққан. Үргенчиктерин кебеге одуртып, Генисарет көлдиң ол чан саара ысқан.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ СУҒ СЫРТЫ-БЫЛА ПАЗЫП КЕШКЕНИ

Иисус Христос пеш қалаш ийги палық-пыла қалықты тоостырған соонда Қудайға пашқойарға таға шыққан. Ыргенчиктери кебеге одурып, Галилея талайдың (Генисарет көлдің пашқа ады) ол чанға кешкеннер. Ол қараада Иисус тағда чағысқан пашқойчатқан полған. Ыргенчиктери талайдың ортазынға четкенде, ларға салғын үдре кирип, талайға толқуғ кирип-турған. Таң алында Христос суғдың үстү-биле пазып, ыргенчиктерин саара парчатқанда, лар, Аны коруп, сүрүнде полар теп, қоруғып, қыйғырып турғаннар. Иисус ларға айтқан: «Қорукпалаар! По Менмин» – теген. По сөсти уғып, Петр айтқан: «Э Ыргедигчи! По Сен полғанда, мен да Сен саара суғ үстү-биле пас парайын ма?» – теген. Иисус: «Кел» тегенде, Петр кебедең шығып, парчадала, суғдың шайғылчатқанын көрүп, қоруғып, суға шөк пара-чорүп: «Э Ыргедигчи, мени ал-қал» теп, қыйғырған. Иисус Ааң қолын тудып айтқан: «Э четтире кертинмес! Ноо керек пулғандың?» тегеле, аны кебеге киир-салған. Лар кебеге киргенде, салғын тоқтап-парған. Кебедағылары Христосқа пашқойып: «Сен шыны-была Қудайдың Оғлы полтырзың» тегеннер. Ааң соонда Генисарет черинге четкеннер. Андағы кижилер Христостың келгенин уғып, Олаға парчын ағрығ кижилерин ақкелгеннер. Христос лардың парчазын чакшы эткен.

M. A. B. S. A. K. I. B. A.

АЧЫНЧАҚ САМАРЯНҒА ТӨӨЙЛЕП АЙТҚАНЫ

Чозақчы-пилеечи кижии Иисус Христостан: «Қоштағы кижии кем?» теп, — сураған. Иисус Христос айтқан:

Пир кижии, Иерусалимнан Иерихонға парчадып, тескинчилерге тоғашқан. Тескинчилер аны шап, палығлап, талдыр-сал, парыбысқаннар. Ол чол-была пир абыс парчадып, аны көреле, кедре парған. Ааң соонда левит (абыстар полушчызы) парчадып, олаға чағынап келеле, кедроқ парған. Лардың соонда пир самарян кижии парчадала, ол өлчатқан кижини көрүп, ачынып, қошта парала, палыйынға араға уруп, қаяқ сүртүп, арығ кеден-пыла орап, адынға мўндиреле, кижии турчаң эмге аппарып, эмнеп чөрген. Эртеңде ол, поэнының парчатқан черинге парарда, эми ээзинге ийги динарий ақча перип, айтқан: «По кижини шеберле, олааң үчўн артық ақча тутсааң, қомнанма, мен нанзам, төлеп перерим» — теген.

Мыны айдала, Иисус Христос чозақчы-пилеечи кижидең сураған: «Ол тескинчилерге палығлатқан кижиниң чағын қоштазы ол үш кижидең қайзызы?» — теген. Чозақчы-пилеечи айтқан: «Олаға ачынғаны» — теген. Иисус Христос айтқан: «Пар, сен даа эдоқ қылын» — теген.

ЗАКХЕЙ

Пир қатнап Иисус Христос Иерихон теп тураға парчатқан тушта, андағы албанчылардың улуйы Закхей теп тың пай кижі Иисус Христосты көрерге санаған. Ол чабызақ сынның кижі үчүн қалықтаң ажыра көр полбан, пурнап чүгүр парып, Иисус Христостың чолы алындағы ағашқа пақ-парған. Христос по ағаштың қырыйынча парчадып, Закхейге айтқан: «Закхей! түш, Мен пүүн сең эминге кирерим» — теген. Ол өргүнген позынча түжеле, Иисус Христосты эминге аппарғанда, қалық өзере постары чооқташқаннар: «Көраар, Ол қыяллығ кижиниң эминге кирди» теп, Иисусқа чабал алынғаннар. Закхей позының эминде Иисус Христостың алынға туруп, айтқан: «Э Улуғ-Қааным! Мен эс малымның чарбызын чоқ кижилерге үлеп перейин, кижидең күчүрлеп алған ақчам полза, аны төрт артық перейин» — теген. Иисус айтқан: «Ам по эминиң кижилери қайраланар тем четти, ноодаң аара тезе? Кижі Оғлы аастығаннарды айландыраға келген» — теген.

ҚЫЯЛЛЫҒ ЭПЧИ КИЖИ

Пир Симон теп фарисей Иисусты табақ чиирге қыырған. Иисус табақ чиипчатқан тушта ол эмге пир қыяллығ эпчи кижі кирген. Ол эпчи кижі Христостың азағынға түжүп, қарағы чажы-была Ааң азағын чунуп, шажы-была чозып, миро теп чақшы чыстығ қаяқ-была сүрткен. Симон мыны көрүп санан: «Ол пророк полза, по эпчи кижиниң қыялларын пилип, позынға чағын пастырбас эди» — теген. Христос Симоның по сағыжын пилип, айтқан: «Ә Симон! Уқ: пир кижі ийги кижиге өдүшке перген, пирсинге пеш чүс динарий, пирсинге элиғ динарий перген. Лар ийгилези төлеп полбанчатқаннарында, ол қайзынаң даа албан, таштаған. Сен ноо теп санапчазың, по ийги алымнығ кижиниң қайзызы эңне чақшы алынар?» — теген. Симон айтқан: «Көп алымнығ чақшы алынар» — теген. Христос олаға айтқан: «Шын айтың. Ам тоолан көр: Мен сең эмиңе кирдим, сен Мең азағымны чунмадың, пажымны чағлабадың, по эпчи кижі қарағының чажы-была Мең азағымны чунды, азағымға чақшы чыстығ қаяқ сүртти, азағымны ошқанды. Аны көре, саға айтчам: ол маға көп көөленгенинең аара ааң қыяллары ташталды, ас көөленген кижиниң қыялы ас ташталар» дееле, эпчи кижиге айтқан: «Ам абыр нан, кертингенең үчүн арғаландың» — теген.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ИЕРУСАЛИМҒА КИРГЕНИ

Пасха четтире алты күнни қалғанда, Иисус Христос үргенчиктери-биле Вифаниядан Иерусалимға парчадып, Елеон тағдың төзүндағы Виффагия теп аалға чағынғаннар. Мынаң Христос Петр-была Иоанн теп үргенчиктерин ызып, пееде айтқан: «По алынарындағы аалға парып, пир иштек чабағаны энези-биле көрүп, чабағаны шежип, Маға ақкеле-бераар. Силерди кижиди көрүп, ноо керек мал-биле этчазар? тезе, слер, үргедигчибиске керек деп, айсар, ол чабаға иштекти ыза-берер» – теген. Үргенчиктери парып, Христостың айтқаны-была ақкелип, чабаға иштектің үстүнге кептерин урып, Христосты мүндиргеннер. Христос, мүнп, Иерусалим-саара парған. Көп қалық Ааң чолынға тоннарын чайғаннар, қайзылары ағаштың пүрлүғ салаларын сындырып, Ааң чолынға таштағаннар. Қалық пееде қыйғырышқан: «Давидтың Оглынға Осанна! Улуғ-Қаанның ады-была парчатқаны алғалығ! Э үстүндеги Осанна! – тежип, парғаннар.

САДЫШЧАТҚАН КИЖИЛЕРДИ ТЕГРЕМИНЕҢ ШЫҒАРА СҮРГЕНИ

Христос, Иерусалимға келеле, тегремінге кирген. Анда садышчатқан, ақча орнашчатқан кижилерди шығара сүрүп, ларға айтқан: «Қудайдың пичигинде айдылған: Мең эмим пашқойчаң эми теп, адалар. Слер тезе аны меккелеечилердин эми эттаар» – теген. Тегрэмінде Иисуска көп ақсақ, қарақ чоқ кижилер келгеннер, Ол лардың парчазын чақшы эткен. Тегремінде оғаннар: «Олаға, Давидтың Оғлынға, Осанна!» теп, қыйғырышқаннар. Улуғ абыстар, фарисейлер Иисус Христостың эткен солым қайғағларын көрүп, паллардың Аны пақтап қыйғырышчатқаннарын уғып, ачийлары келип, Олаға айтқаннар: «Палалар Саға ноо теп айтчатқанын уқказың ма?» – тегеннер. Христос айтқан: «Че! Кичиғ паллардың ақсынарынаң Сен пақтығ сөс шығардың теп, Қудайдың айтқанын қыырбадар ба?» – теген. Мының соонда Христос қараағызын Вифанияға парған.

ЧАЖЫТТЫҒ АШ

Улуғ четверик күнде ачыбан табақ пыжырып, қойдың қурағанын соғып, чиичен күн полған. Иисус Христос иирде үргенчиктери-биле пелнеген эмге кирип, қадыл тонын шуртуп, пелинге чозынчақ қурчанып, суғ алып, Позы үргенчиктериниң азақтарын чунала, пелиндағы чозынчақ-пыла чосқан. Петрдың азағын чунар теми четкенде, ол Христосқа айтқан: «Ә Үргедигчи, мен Саға азағым чунарға чарар эбессим» – тегенде, Христос олаға айтқан: «Маға азағың чундырбазаң, Меен-была пир үлүштүғ полбассың» – теген. Петр айтқан: «Ә Үргедигчи! Андығ полза, чағыс ла азағымны чунма, че қолларымны, пажымны даа чун» – теген. Христос, үргенчиктериниң азақтарын чунала, столдың қырыйыға одурып, айтқан: «Мен силердиң үргедигчибим, улуғ кижибим, анда да силердиң азақтарың чундым. Мен пееде эдип, силерди: пирсилериниң азағын пирсилерин чунзын теп, үргетчам» – теген. Ааң соонда Христос қалаш алып, алғап, үргенчиктериге сындыр перип, айтқан: «Алаар, чиилар: по чатқан Меен Эдим, қыяларың ташталар үчүн сынчаңы» – теген. Ааң соонда қызыл арағалығ аяк алып, Абазынға алғыш четтирип, алғап, үргенчиктеринге перип, айтқан: «Мынаң парчыннарың ижаар: По Меен Қаным, қыяллар ташталар үчүн төгүлчаңы» – теген.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ГЕФСИМАНИЯ САДТА ПОЛҒАНЫ

Гефсимания садка киреле, Иисус Христос Позының үргечиктеринге айтқан: «Мен, кезин-парып, Қудайға пашқойғамче, слер мында одур, чадаар» тееле, Позы-была пирге үш үргенчигин – Петрды, Яқопты, Ыйбанны алып, ларға айтқан: «Тынымға өлүм ачийы тўшти, слер Меен-была мында қожа полаар, узубалаар» теп, ылғап, ачығлана-берген. Ол чердең аара кезин-парып, тўндере тужўп, пашқойып айтқан: «Абам! По аяк Мени тегбен эртсе, тегбен эртсин, че Меен кўннўмче полбан, Сеен кўннўнче ползын» – теген. Ұргенчиктеринге келип, лардың узупчатқаннарын кўрўп, Пётрға айтқан: «Слер Меен-была пир даа час узубан одур полбадар ба? Узубалаар! Чабалға урунмайын теп, пашқойаар, сағыш, ол кўлўк, эди-чаны тезе майық» дееле, лардаң аара парып, таштағоқ тужўп пашқойған. Ааң соонда үргенчиктеринге келип, пазоқ узупчатқаннарын кўрўп, қаднабоқ парып, пашқойған. Ол тың ачығланып пашқойғанда, Ааң қабағынаң қаннығ тер аққан. Қудайдың ангелы тужўп, Аны тыыдып-турған. Ұргенчиктеринге ўжўнчизин келип, айтқан: «Силер эштенип узупчазар, ам Кижиди Оғлының ўштўғлерге перилчең теми четти. Тураар, парааңнар: Мени ўштўғлеримге тудутчаң кижиди келча» – теген.

Олоқ турғанча, Иуда кижилербе садка кирген.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ КРЕСКЕ КЕРЕ ТАРТЫРҒАНЫ

Шериғчилер Иисус Христосты, еврей тили-биле Голгофа теген, пистин тил-биле Паш-Тегейи теген таға аппарала, Олаға ижерге өөт арлаған араға пергеннер, Иисус амзап көрүп, ишпен салған. Ааң соонда Аны креске кере тартып, Ааң ийги чанынға ийги өдүрчи кижипозыңлағаннар. Христос тегризары көрүп, айтты: «Э Абам! Лардың қыялларын ташта, лар постары даа нооны этчатқаннарын пилбенчалар» – теген.

Пилат Христостың пажынаң өре крес сыртынға: Иисус Назорей, Иудей Қааны теп, пичик пастыр-салған. Ол пичикти ноо даа кижиполза, қыырзын теп: еврей, грек, рим үш қалық тили-биле пастырған.

Улуғ абыстар-была улуғ кижилер Аны асқайлап, айтқаннар: «Пашқа кижилерди қайралаған Позы, Пос-Позын қайралабанча. Ол Израильдин қааны полза, ам крестең тüşсин, пис Олаға кертинербис.

Христостың крезиниң қырыйында Ичези Мария-была үргечиги Иоанн турған. Христос, Ичезин көрүп, Иоаннға айтқан: «Мна, Сеең оғлың по» – теген. Ааң соонда үргенчигинге ичезин көргүзүп: «Мна, сеең ичең по» – теген. Ааң пеере Иоанн Ақ-Арығ Қыс Марияны позынға алып, ичези чилеп санап чөрген.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ТИРИЛИП ТУРҒАНЫ

Суббот кун эрт-пара чӧргенде, Мария Магдалина, Якуптың Мариязы, Соломия, чақшы чыстыҥ сӱрткӱш алып, Христостың эдин сӱртерге куйҕа парғаннар. Куйҕа чедип, лар таш үстӱнде одурчатқан ангелды кӧрӱп, тың қорук-парғаннар. Ангел ларға айтқан: «Қорукпалаар, мен силердиң кере тартырып, ӧлген Иисус Назорейды тилепчатқаннарынны пилчам. Ол мында чоқ, тирилип турды, теген. Лар тың қоруғып, куйдаң тырлажа шығып, нан-парғаннар.

Мария Магдалина куйдың қырыйында қалып, ылғап турған. Ол куйдың иштинге қарап кӧргени, анда ийги ақ кептиҥ ангеллар полған. Пирси Христостың чатқан чериниң паш чанында, пирси азақ чанында одурған. Ангеллар аанаң: «Сен ноо керек ылғапчазың?» теп, сурағаннар. Ол айтқан: «Меең Иисус Христос Улуҕ-Қаанымның сӧӧги қаяға аппаратсалғаннарын уңнабанчам» теп, айдала, қарчыйланып кӧргени, Иисус Христостың Позын кӧрӱп таныбан, қадаачы кижиполар теп, санаған. Иисус олаға: «Ноо ылғапчазың, кемни тилепчазың? — теген. Мария Олаға айтқан: «Ә Улуҕ кижиполар! Христостың сӧӧгин сен алған ползаң, қая салғаныңны айт, мен Аны аларым» — теген. Иисус Ааң адын адап: «Ә Мария» тегенде, Мария Аны танып: «Ә Ӱргедигчим!» — теген.

ИИСУС ХРИСТОСТЫҢ ТЕГРИГЕ ШЫҚҚАНЫ

Иисус Христостың тирил-турған соонда қырығынчи күнүнде парчын апостоллар Иерусалимда полғаннар. Христос ларға қалғанчызын көрүнүп, үр чооктажала, айтқан: «Мен силерге Абамның ызар полған керегин ызарым, өрертин күш алынғаннарыңча Иерусалимнаң шықпалаар» – теген. Ааң соонда Ол, үргенчиктерин алып, Вифания саара парчадып, Елеон таға шығала, қолын кодүрүп, үргенчиктерин алғап, лардаң тегриге кодүрүл шыға-берген. Ақ пулут Иисус Христосты апостоллардаң көлебискен. Христос тегриге шығып, Аба Қудайдың оң чанынға одур-салған. Апостоллар Ааң соонда өргүнүжүп, Қудайды алғап пақтап чөргеннер.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

А

Аастыған (кижи) — заблудший. **Кижі Оғлы аастығаннарды айландыраға келген** — Сын Человеческий пришел вернуть заблудших.

Аба Қудай — Бог Отец. **Аба Қудайдың үни тегридең уғұлған** — Голос Бога Отца доносился с неба.

Абыс — священник. **Ол чол-была пир абыс парчадып, аны көреле, кедре парған** — Той дорогой шел священник, увидел его и прошел мимо.

Ағы үчүн қыстадып сүрдүрип чөр(ерге) - пострадать за правду. **Ағы үчүн қыстадып сүрдүрип чөргеннер ырыстығ: тегридеги мөгү өргүнүш лардың полар** — Блаженны изгнанные за правду: они получают небесную вечную радость.

Ада(рға) — называть, нарекать. **Эр пала тап, Ааң адын Иисус теп адарзың** — Ты родишь сына, наречёшь Ему имя: Иисус.

Айдылғаны — сообщение (от него), известие, весть. **Ақ-Арығ Қыс Марияға Қудайдан өргүнүштиғ тилаас айдылғаны** — Сообщение радостной вести от Бога Святой Деве Марии.

Айтқан сөзиң-биле — (преврати) словом своим. **Айтқан сөзиң-пыла по таштар қалаш пол-парзын** — Преврати словом своим эти камни в хлеб.

Айтқанынча — по слову (твоему), так, как (ты) сказал). **Сең айтқаныңча ползын** — Пусть будет так, как ты сказал.

Ақ — белый; светлый; открытый, безлесный (пространство); **Ақ чарық** — белый свет, наш мир.

Ақ-Арығ — святой, священный. **Анаң үчүн палаң Ақ-Арығ полар** — Поэтому твое дитя будет святым.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Ақ-Арығ Тын — Святой Дух. **Ақ-Арығ Тын Қудай, Қудай қужу полып, көрүнген** — Бог Святой Дух появился в виде голубя (Божьей птицы).

Ақ-Арығ үш постығ Қудай/Ақ-Арығ Ұжүлик/Ұжүлик — Святая Троица.

Ақтаң аара аштап суксап чөрген — человек, жаждущий правды, справедливости. **Ақтаң аара аштап суксап чөргеннер ырыстығ: лар тоозарлар** — Блаженны жаждущие правды: они насытятся.

Албанчы — сборщик налогов, мытарь. **Андағы албанчылардың улуйы Зақхей теп тың пай кижі** — Старший из тамошних мытарей очень богатый человек по имени Закхей.

Албаттығ чон — подданный народ. **Албаттығ чоңының санын пастырарға пичик шығарған** — Он издал бумагу, чтобы подсчитали число подданного народа.

Алға(рға) — благославлять; благодарить, возблагодарить. **Ол даа Иисусты көре ле, Қудайды алғап, пашқаларынға Иисустың тилаазын айт-чөрген** — И она, увидев Иисуса, возблагодарила Бога и весть об Иисусе ходила и рассказывала другим.

Алғалығ — благословен. **Улуғ-Қаанның ады-была парчатқаны алғалығ!** — Благословен идущий с именем Господа!

Алынча: лардың алынча — перед ними. **Күн шығыжындағы чылтыс лардың алынча парчатты** — Восточная звезда перед ними двигалась.

Алғыштығ — благословенный(ая), прославленный, славный. **Эпчи кижилердин аразында алғыштығзың** — Благословенна ты между жёнами.

Амзап көр(ерге) — попробовать. **Иисус амзап көрүп, ишпен салған** — Иисус попробовал, пить не стал.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Анаң үчүн – поэтому, из-за этого. **Анаң үчүн палаң ақ-арығ** полып, **Қудайдың Оғлы теп адалар** – Поэтому твое дитя будет святым и наречется Сыном Божиим.

Андар(арға) – отваливать (камень), сваливать, валить.

Арғалачаң – спаситель. **Ам пилчам, че арғалачаң Христос келзе, Ол пис қайда пажырчаңыңға үргедер** – Я понимаю, явится спаситель Христос, он научит нас, где молиться.

Арығ чүректіғ – человек с чистым сердцем. **Арығ чүректіғлер ырыстығ: лар Қудайды көрерлер** – Блаженны чистые сердцем: они увидят Бога.

Арығ қонуқтығ – благочестивый, праведный. **Пир арығ қонуқтығ Иоаким теп кижі полған** – Был благочестивый человек по имени Иоаким.

Ачығлана-бер(ерге) – стать скорбеть, испытывать глубокую печаль. **«Тынымға өлүм ачийы тўшти, слер Меең-была мында қожа полаар, узубалаар» теп, ылғап, ачығлана-берген** – «Душа моя скорбит смертельно, будьте вместе со мной, не спите» – так сказав, он плакал и скорбел.

Ачынчақ – жалеющий, милостивый человек. **Ачынчақтар ырыстығ: ларға қайрал полар** – Блаженны жалеющие: им будет милость.

И

Ийги пос пол(арға) – зачать во чреве, забеременеть. **Сен ийги пос полып, эр пала тап, Ааң адын**

Иисус теп адарзың – Ты зачнёшь во чреве, родишь сына, наречёшь Ему имя: Иисус.

Иштинге салын-сал(арға) – запомнить. **Мария лардың сөстери иштинге салын-салған** – Мария их слова запомнила.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

К

Қаан полары — царствование (его). **Ааң қаан полары по чашқа тоқтабас** — Его царствование никогда не кончится.

Қайдағызын — местонахождение (его). **Ол паланың қайдағызын кичен табала, маға келип айдаар** — Как только выведаете местонахождение того ребенка, сразу приезжайте ко мне и скажите.

Қайде — как, каким образом. **Маға, эрге парбан кижиге, қайде ээде полар?** — Каким образом это будет со мной, незамужней?

Қайрала(рға) — проявить милость, спасти. **Пашқа кижилерди қайралаған Позы, Пос-Позын қайралабанча** — Других спасает, а Сам Себя спасти не может.

Қарынапчатқан туш — время беременности. **Ақ-Арығ Қыс Мария қарынапчатқан тушта** — Во время беременности Святой Девы Марии.

Қомнан(арға) — переживать, беспокоиться, печалиться. **Олааң үчүн артық ақча тутсаан, қомнанма, мен нанзам, төлеп перерим** — Если забота о нем, потратишь больше денег, не печалься, я вернусь и заплачу тебе.

Қонар чер — место для ночлега. **Лар чоқ кижилер қонар чер таппан** — Они не нашли место для ночлега бедных людей.

Қооп чөр(ерге) — соединяться вместе (вокруг кого-л.), обступать (кого-л.). **Пир қатнап Иисус Христосты көп кижилер қооп чөргеннер** — Однажды Иисуса Христа обступило много народу.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Қул – раб. **Мен Қудайдың қулубым, сеен айтқанынча ползын** – Я раба Господня, пусть будет по слову твоему.

Қудай – Бог. **Қудайдан Архангел Гавриил келген** – От Бога пришел архангел Гавриил.

Қудайдың Оғлы – Сын Божий. **Ол улуғ полып, Қудайдың Оғлы теп адалар** – Он будет велик и наречён Сыном Божиим.

Қудай қужу – божья птица, голубь.

Қызы – дочь (его). **Анда Асир төлүнең Фануил теп кижиниң қызы Анна теп, сегизон төрт чаштығ өксүс эпчи пар полған** – Там была восьмидесятичетырехлетняя Анна, дочь Фануила из рода Асира.

Қылын чөр(ерге) – вести себя, поступать. **Шын айттың, ам ээде қылын чөрзеен, мөгү қоныққа кирерзиң** – Верно сказал, если будешь теперь так поступать, обретешь жизнь вечную.

Қылыш – сабля, меч. **Қылышты көдүрген кижі, қылыштанок өлчең** – Поднявший саблю, от сабли и погибает, как правило.

Қыялларын ташта(рға) – простить грехи (их). **Лардың қыялларын ташта, лар постары даа нооны этчатқаннарын пилбенчалар** – Прости их грехи, они сами не понимают, что делают.

Қыяллығ кижі – грешный человек. **Көраар, Ол қыяллығ кижиниң эминге кирди** – Смотрите, Он вошел в дом грешного человека.

К

Кедре пар(арға) – пойти вон. **Э шайтан, Менең кедре пар** – Э шайтан, пошел от Меня вон.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

- Кезин-пар(арға)** — отделиться (от всех). **Мен, кезин-парып, Қудайға пашкойғамче, слер мында одур, чадаар** — Пока я, отделившись, пойду молиться, вы здесь сидите, лежите.
- Келгенде** — тогда, когда (он) пришел. **Ол тушта Иисус Галилеядан Иорданның суғунға Иоанна креске тўжерже келгенде** — Когда в то время Иисус пришел из Галилеи на реку Иордан, чтобы креститься от Иоанна.
- Кере тартыр(арға)/Позығла(рға)** — быть распятым, прибитым гвоздями к кресту. **Иисус Христостың креске кере тартырғаны** — Распятие Иисуса Христа. **Иисус Христосты креске поэғлатқанын көрген иудейлер** — Иудеи, которые наблюдали распятие (прибивание гвоздями к кресту) Иисуса Христа.
- Кертин(ерге)** — верить (в кого-л.). **Маға кертин** — Верь в Меня.
- Кертиндир(ерге)** — заставить поверить (в себя). **Ийги қонып, қалықты ўргедип, көп кижиди поэғла кертиндирген** — Пробыв там двое суток, учил народ, много людей заставил пове-рять в себя.
- Кижиди турчаң эм** — гостиница. **Кижиди турчаң эмге аппарып, эмнеп чўрген** — Отвез его в гостиницу и стал лечить.
- Кўле(рге)** — осенять, накрыть собой. **Ўреғи Қудайдың кўжў Сени кўлер** — Сила Всевышнего осенит тебя.
- Кўрўн(ерге)** — явиться, показаться. **Христос ларға қалғанчызын кўрўнди** — Христос явился к ним последний раз.
- Кўрўнмен-қал(арға)** — исчезнуть из виду, пропасть. **Ангел кўрўнмен-қалған** — Ангел исчез.
- Креске кере тартыр(арға)** — распять на кресте.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Креске түшкени – крещение (его). **Иисус Христостың креске түшкени** – Крещение Иисуса Христа.

Кресте(рге) – крестить, совершать обряд крещения, окунать в святой воде. **Саға мени крестерге керек** – Тебе надлежит меня крестить.

Крестет(/дерге) – креститься, пройти обряд крещения. **Сен тезе маа крестедерге келчазың ма?** – Ты пришел креститься ко мне?

Көдүр(ерге) – приносить жертву, совершать жертвоприношение. **Қудайға ийги Қудай кужун көдүргеннер** – Они принесли в жертву Богу двух голубей.

Көндүрип сыныт(/дарға)/Көндүр(ерге) – искушать (чем-л.), выявлять меру терпения и истинную суть человека. **Христостың ээн черде айнаға көндүрип сынытқаны** – Испытание Иисуса Христа дьяволом в пустыне. **Керек чокта, қайғаллығ небе сурап, Улуғ-Қаан Қудайыңны көндүрбе** – Не искушай без необходимости Господа Бога Своего, требуя от Него чуда.

Көңнүмче/Көңнүнче – так, как я хочу\так, как ты хочешь. **Че Меен көңнүмче полбан, Сеен көңнүнче ползын** – Но все равно пусть будет не так, как хочу Я, а так, как хочешь Ты.

Күн шығыжы – восток, сторона восхода солнца. **Пис күн шығыжында Аның чылтызын көрдибис** – Мы на востока видели Его звезду.

Күчүрлеп ал(арға) – взять насильно, силой, отобрать. **Кижиден күчүрлеп алған ақчам полза, аны төрт артық перейин** – Если взял у людей деньги силой, то в четыре раза больше отдам-ка.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

М

Мал киирчен куй — пещера для загона туда скота. **Мал киирчен куйға қонарға киргеннер** — Они вошли в пещеру для скота.

Меккелеечи — обманщик, хитрец, плут. **Меең эмим пашқойчаң эми теп, адалар. Слер тезе аны меккелеечилердин эми эттаар** — Мой дом будет назван домом молитв. А вы сделали его домом плутов.

Молчал(арға) — получить завет, наказ, срок, чтобы сделать что-л. **Ақ-Арығ Қудайдың Тынынан, Христосты көрбеенче өлбесин теп, ажындыра молчалған** — От Святого Духа Бога он получил завет, что не умрёт, покуда не увидит Христа.

Молча(рға) — завещать. **Пистин абаларыбыс Қудайға пажырарға по тағ үстүнге молчаннар** — Наши предки завещали нам молиться Богу на этой горе.

Мөгү — вечно, вовеки. **Якуптын чуртын Ол мөгү тудар** — Он будет вечно держать в своих руках дом Якова.

Н

Наа туған — только что родившийся. **Иудейдың наа туған қааны қайда?** — Где только что родившийся царь Иудеи?

О

Оғлы — сын (его). **Оғлы, Қудай позы, Иорданға креске түшкен** — Его Сын, и сам Бог, в Иордане крестится.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Орта түн тужунда — примерно в полночь. **Мында орта түн тужунда Ақ-Арығ Қыс Мария эр пала тапты** — Здесь примерно в полночь Святая Дева Мария родила сына.

Олаға/Аға — ему, к нему. **Олаға пажырарға келдибис** — Мы пришли к Нему, чтобы поклониться.

Ошқан(арға) — целовать.

Ө

Өдүрчи кижі — разбойник, убийца. **Аның ийгі чанынға ийгі өдүрчи кижі поэғлағаннар** — С двух сторон от Него были прибиты гвоздями два разбойника.

Өлүм ачийы түшти — смертельная тоска на душе, душа смертельно скорбит. **Тынымға өлүм ачийы түшти, слер Меен-была мында кожа полаар, узубалаар** — Душа Моя скорбит смертельно, будьте со мною вместе, не спите.

Өөт — смирна. **Олаға ижерге өөт арлаған араға пергеннер** — Ему дали выпить водки со смирною.

Өргүн(ерге) — радоваться; утешаться.

Өргүништиғ тилаас — Благая, радостная весть. **Қыс Марияға өргүнүштиғ тилаас айдар үчүн** — Для того, чтобы Деве Марии передать Благую весть.

Өрегі Қудай — Всевышний. **Өрегі Қудайдың күжү Сени көлер** — Сила Всевышнего осенит тебя.

Өштүғ — враг, противник. **Ам Кижі Оғлының өштүғлерге перилчен теми четти** — Вот пришло время, когда Сына Человеческого отдадут врагам.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

П

Пажын пилеечи – владыка (земли, территории и народа). **Иудейдиң чериниң пажын пилеечи Римның қааны Кесарь-Август** – Кесарь-Август император Рима, владыка Иудейской земли.

Пажырғаны – поклонение (его), **пажырғаннары** – поклонение (их). **Пилигчилердиң Иисус Христосқа келип пажырғаннары** – Приход мудрецов (волхвов) к Иисусу Христу и поклонение Ему.

Пайрамначаң – обычно празднуют. **По пайрамны январь айдың он-тоғузынчы күнүде пайрамначаң** – Этот праздник обычно празднуют девятнадцатого января.

Пақ-пар(арға) – залезть, влезть. **Пурнап чүгүр парып, Иисус Христостың чолы алындағы ағашқа пақ-парған** – Опередив, он влез на дерево, что перед дорогой Иисуса Христа.

Пактығ полғаны – слава (его), восхваление, прославление (его). **Израиль элиңның пактығ полғанын мең қарағым көрди** – Глаза мои видели славу Твоего израильского народа.

Парчын кижі – все люди; каждый человек. **Анаң үчүн парчын кижі поэның туразынға парды** – Поэтому каждый человек пошел в свой город.

Пастыр(арға) – (чтобы) быть записанным (в переписи); велеть написать. **Иосиф-пыла Мария Давидтың туразы Вифлеемнең шыққаннар полып, Назареттаң Вифлеемға пастыраға парғаннар** – Иосиф и Мария, будучи выходцами из города Давида Вифлеема, пошли из Назарета в Вифлеем, чтобы быть там записанными.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Паштаачы (чол паштаачы) – вождь, предводитель. **Сенең Меең калығым Израильды қадар чөрер чол паштаачы шығар теп, айтқанынаң көрүп** – Судя по словам, что, мол, из тебя выйдет вождь, который будет охранять Мой народ Израиля.

Пилигчи, пилигчи кижги – знающий человек, знаток, волх. **Пилигчилердин Иисус Христосқа келип пажырғаннары** – Приход и поклонение волхвов Иисусу Христу.

Пичен салчаң чер – ясли, место, куда кладут сено для кормления скота. **Орап, пичен салчаң черге чаттыр-салған** – Она спеленала его и положила в ясли.

Пичик – *зд.* указ, распоряжение. **Кесарь-Август албаттың чоңының санын пастырарға пичик шығарған** – Кесарь-Август выпустил указ, предписывающий произвести перепись его поданного народа.

По чашқа – никогда (не); навсегда. **Ааң қаан полары по чашқа тоқтабас** – Его царствование никогда не кончится.

Пурнаачы – Предтеча, Иоанн Креститель. **Иоанн Пурнаачының туғчадып пилдирген соонда алты ай полып** – Через шесть месяцев после того, как родился Иоанн Предтеча.

Пүткен: сөс пүткен – сбылось сказанное. **Меең кебимни талап үлежип алдылар, қаладымға шереби таштадылар теп айтқан сөс пүткен** – Сбылось сказанное: Мою одежду разделят между собой, а халат достанется по жребию.

С

Салған керек – дело, данное (нам); (наше) предназначение. **Писке салған ноо ла керекти шыны-была эдер керек** – Нам нужно точно исполнить наше предназначение.

Сузыб-ал(арға) – зачерпнуть. **Суғ сузуб-аларға небем чоқ** – Воды зачерпнуть мне нечем.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

- Сукса(рға)** — испытывать жажду, хотеть пить. **Кижипо суғды ишсе даа, пазок суксар, Меен перген суғды ишсе, качан да суксабас** — Человек попьет эту воду, снова захочет пить, а Мою воду попьет, никогда не будет испытывать жажду.
- Сүрт(ерге)** — мазать, намазать, натереть. **Палыйынға араға уруп, қаяқ сүртүп, арығ кеден-пыла орады** — На его раны полил водки, намазал маслом, завернул его в чистую льняную материю.
- Сүрткүш** — мазь с благовониями. **Чакшы чыстығ сүрткүш алып, Христостың эдин сүртерге куйға парғаннар** — Взяв хорошо пахнущую мазь, они пошли в пещеру, чтобы натереть тело Христа.
- Сүрүнде** — *зд.* призрак.

Т

- Тайба** — ложь, клевета. **Менең үжүн тайба-была чабалады** — Из-за Меня он был оклеветан и получил зло.
- Таңзын(арға)** — удивляться, дивиться. **Иисус анаң ижерге суғ сурағанда, ол эпчи таңзынып айтқан** — Когда Иисус спросил у нее воды напиться, она удивилась и сказала.
- Тегбен эрт(ерге)** — пройти мимо, миновать, не затронуть. **По аяк Мени тегбен эртсе, тегбен эртсин** — Если минует меня эта чаша, то пусть минует.
- Тегени** — означает (это, то), имеет значение, значит. **Богоявление теген сөс** — **Қудай көрүнген тегени** — Слово Богоявление означает, что — появляется (там) Бог.
- Тегреми** — церковь. **Қудай тегремизи, Иерусалимдағы тегреми** — Иерусалимский Храм Бога. **Қудайға көдүрчеен пичиктең көрүп, Иосиф-была Мария Иисусты қырығынчы күнүнде Иерусалимдағы тегреминге ақкелип, Қудайға ийги Қудай кужу көдүргеннер** — Как

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

написано в книге жертвоприношений Богу, Мария и Иосиф на сороковой день после рождения Иисуса понесли Его в Иерусалимский Храм и принесли в жертву двух голубей.

Теерде — когда сказал, тогда..., сказав, потом. **Теерде, Ангел көрүнмен-қалған** — Сказав (это), Ангел исчез.

Тескинчи — разбойник, беглец. **Тескинчилер аны шап, палығлап, талдыр-сал, парыбысқаннар** — Разбойники его избили, изранили и изорвали одежду, и ушли.

Тилаас — весть (о чем-л.); значение (чего-л.). **Ырыстығ полчаңның тилаазы** — Весть о том, кто счастлив.

Тириғ пол(арға) — быть живым, жить (чем-л.). **Кижичағыс ла табақ-пыла тириғ полбас, че Қудайдың ақсынаң шыққан сөс-биле тириғ полар** — Человек жив не единым только хлебом (пищей), но жив и словом от уст Бога.

Тирил-тур(арға) — воскреснуть, ожить вновь. **Иисус Христостың тирил-турған соонда қырығынчи күнүнде парчын апостоллар Иерусалимда полғаннар** — После воскресения Иисуса Христа на сороковой день все апостолы были в Иерусалиме.

Төйлеп айтқаны — притча. **Ұрен ажынға төйлеп айтқаны** — Притча о семени хлеба.

Төл — род, поколение, фамилия. **Лар Давидтың төлүнең шыққаннар** — Они вышли из рода Давида.

Туғаны — рождение, рождество. **Иисус Христостың туғаны** — Рождество Иисуса Христа.

Тудуб-ал(арға) — отнять, поймать себе, забрать себе. **Ол наа туған қаан албаттығ чонымны тудуб-алар теп, санап қоруғала** — Испугавшись, что, мол, тот новый царь может у меня отнять мой подданный народ.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Тун эр пала — сын-первенец. **Моисейдың чозағында тун эр паланы кырығынчы күнүнде Қудай тегремизинге аккелгеннер** — По закону Моисея сына-первенца на сороковой день (после рождения) приносили в Храм Бога.

Тут(/дарға) — управлять, царствовать, руководить. **Якуптың чуртын мөгү тудар** — Он будет царствовать вовеки над домом Иакова.

Түндере — лицом вниз. **Ол чердең аара кезин-парып, түндере тужүп, пашкойып айтқан** — Отошел от той земли, упал лицом вниз и начал молиться.

Тыыдып-тур(арға) — дать силы, укрепить. **Қудайдың ангелы түжүп, Аны тыыдып-турған** — Божий ангел спустился и укрепил Его.

У

Улуғ-Қаан — Господь. **Улуғ-Қаан Қудай** — Господь Бог. **Улуғ-Қаан сең-была турча** — Господь с тобою (вместе находится).

Улуғ пол(арға) — *зд.* вырасти, стать взрослым. **Ол улуғ полып, Қудайдың Оғлы теп адалар** — Он станет взрослым и будет зваться Сыном Бога.

Ү

Үдүрле(рге) — увидеть перед собой, встретиться. **Иисусты үдүрлеп** — Увидев перед собой Иисуса.

Үдүрлени — сретенье (встреча), православный праздник в память о встрече младенца Иисуса со старцем Симеоном, предсказавшем, что Иисус будет спасителем людей. **Иисусты үдүрлени** — Сретенье Иисуса.

ТАДАР-ҚАЗАҚ СӨСТҮГИ

Ұлұш — доля, судьба. **Маға азағың чундырбазаң, Меен-была пир ұлұштұғ полбассың** — Если не позволишь омыть свои ноги, не будешь един со Мною в судьбе.

Ұренчи — сеятель. **Ұренчи аш ұреннерге шыққан** — Вышел сеятель сеять хлеб.

Ұш постығ — имеющий три ипостаси. **Эде Ақ-Арығ ұш постығ (Ұжүлик) Қудай пилдирген** — Так проявился Бог в Своих трёх святых ипостасях (Троица).

Ч

Чажыттығ — тайный. **Чажыттығ аш** — Тайная вечеря.

Чакшым четкен — тот, к которому я благоволю, в котором моё благоволение. **По Меен көөленип чакшым четкен Оғлым** — Это Мой возлюбленный Сын, в Котором Моё благоволение.

Чакшылығ — благодатный(ая). **Э чакшылығ Қыс, өргүн** — Радуйся, благодатная Дева.

Чараштырачы — миротворец, усмиряющий дерущихся, сражающихся друг с другом.

Чараштырачылар ырыстығ: лар Қудайдың оолары теп адаларлар — Блаженны миротворцы: они будут названы сынами Бога.

Чарбызы — половина (чего-л., имущества). **Мен эс малымның чарбызын чоқ кижилерге үлеп перейин** — Раздам-ка я половину своего имущества нищим людям.

Чике — прямой; прямо. **Иисус пала чатқан қуйдаң чике тоқтаған** — Остановилась (звезда) прямо над пещерой, где лежал ребенок Иисус.

Чобаш — кроткий, тихий, смиренный. **Чомаштар ырыстығ: лар черди энчилерлер** — Блаженны кроткие: они наследуют землю.

ШОРСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Чозак — закон, традиция, обычай; Закон. **Еврейлердың чозағынча** — согласно еврейскому Закону.

Чозақчы-пилеечи кижі — книжник, знаток Закона. **Чозақчы-пилеечи кижі Иисус Христостан:** «Қоштағы кижі кем?» теп, — сураған — Книжник спросил у Иисуса Христа: «Кто есть ближний?»

Чойлап айт(дарға) — говорить неправду, лгать.

Чоқсынған сағыштығ — люди, имеющие жаждущий ум. **Чоқсынған сағыштығлар ырыстығ:** тегридеги мөгү өргүнүш лардың полар — Блаженны те, у кого жаждущий ум: они получают вечную радость неба.

Чөр(ерге) — ходить; жить. **Мария ол тушта Назареттағы Иосифтың эминде чөрген** — Мария в то время жила в доме у Иосифа в Назарете.

Чығыла пажыр(арға) — поклониться в самые ноги, низко, упасть в ноги (кому-л.). **Сен маға чығыла пажырчаң ползаан, мен по черлердин парказын Саға перер эдим** — Если бы Ты упал мне в ноги, я бы Тебе все земли отдал.

Чыылыш(/жарға) — собираться вместе, скапливаться, сбиваться в группу. **Турада кижі көп чыылышты** — В городе скопилось много людей.

Ш

Шериғчи — солдаты, воины.

Ширези — престол. **Улуғ-Қаан Қудай Олаға Давид абазының ширезин перер** — Господь Бог Ему даст престол его отца Давида.

Шыққаннар полып – будучи выходцами из... **Иосиф-пыла Мария Давидтың туразы Вифлеемнен шыққаннар полып, Назареттаң Вифлеемға пастырағарға парғаннар** – Иосиф и Мария, будучи выходцами из города Давида Вифлеема, отправились из Назарета в Вифлеем, чтобы быть (там) записанными (переписчиками).

Шымчағын – тайно. **Ирод пилигчилерди шымчағын қырып алып айтқан** – Ирод тайно призвал волхвов и сказал им.

Ы

Ылғап чөрген – плачущий. **Ылғап чөргеннер ырыстығ: лар өргүнерлер** – Блаженны плачущие: они утешатся.

Ә

Әңме – сеть. **Палықчылар тезе, кебедең шығып, әңмелерин чығыпчатқаннар** – А рыбаки сошли с лодки и собирали свои сети.

Эр пала тап(/барға) – родить сына. **Сен ийги пос полып, эр пала тап, Ааң адын Иисус теп адарзың** – Ты зачнёшь во чреве, родишь сына, наречёшь Ему имя: Иисус.

Эрлиғ пол(арға) – быть замужней. **Сен шын айттың, алында пеш эрлиғ полғанзың, амдығы эрин саға эр әбес** – Ты сказала правду, раньше ты пять раз была замужем, нынешний муж тебе не муж.

ИВАН МАТВЕЕВИЧ ШТЫГАШЕВ (1861 – 1915)

Первый шорский писатель. Он родился в селе Матур (Хакасия), закончил Казанскую учительскую семинарию. Работал в миссионерских школах в селах Матур, Кондома – обучал детей грамоте, был миссионером Матурского стана Алтайской духовной миссии.

Его произведение «Поступление в училище и продолжение учения шорца (алтайца) Ивана Матвеевича Штыгашева», которое вышло в Казани в 1885 году, является первым литературным произведением шорского народа. Он также написал «Записки о путешествии в Киев, Москву и ее окрестности», где описывает свое путешествие по святым местам. С его участием были подготовлены к изданию «Шорский букварь для инородцев восточной половины Кузнецкого округа» (вышел в 1895 году в Казани) и «Словарь алтайского и аладагского наречий шорского языка» В.И. Вербицкого. И.М. Штыгашев написал много сочинений на религиозные темы, которые были опубликованы в православных журналах.

